

BIOLOGIYA FANINI O‘QITISH JARAYONIDA O‘QUVCHILARDA RIVOJLANADIGAN KOMPETENSIYALAR

Sulliyeva Suluv Xurramovna

Termiz davlat universiteti, Botanika kafedrası dotsenti, Surxondaryo, O‘zbekiston

Annotatsiya: Mazkur maqolada biologiya fanini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarda shakllanadigan muhim kompetensiyalar, ularni rivojlantirish yo‘llari hamda biologiya fanining asosiy g‘oya, nazariya, qonuniyat va tushunchalarini o‘zlashtirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, o‘quvchilarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish, tabiat va jamiyatga ongli munosabatni tarkib toptirish, ta’lim-tarbiya samaradorligini oshirishda o‘qituvchining roli haqida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Barkamol shaxs, ilmiy dunyoqarash, tafakkur, ekologik madaniyat, estetik tarbiya, iqtisodiy tarbiya, jismoniy tarbiya, gigiyenik tarbiya, mehnat tarbiyasi, kompetensiya.

КОМПЕТЕНЦИИ, РАЗВИВАЮЩИЕСЯ У УЧАЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ

Суллиева Сулув Хуррамовна

доцент кафедры ботаники Термезского государственного университета,

Сурхандарья, Узбекистан

Аннотация. В данной статье рассматриваются основные компетенции, формируемые у учащихся в процессе преподавания биологии, пути их развития, а также вопросы усвоения основных идей, теорий, закономерностей и понятий биологической науки. Также освещены вопросы формирования научного мировоззрения учащихся, воспитания сознательного отношения к природе и обществу, а также роль преподавателя в повышении эффективности учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова. Гармонично развитая личность, научное мировоззрение, мышление, экологическая культура, эстетическое воспитание, экономическое воспитание, физическое воспитание, гигиеническое воспитание, трудовое воспитание, компетенция.

COMPETENCIES DEVELOPED IN STUDENTS DURING THE PROCESS OF TEACHING BIOLOGY

Sullieva Suluv Khurramovna - Associate Professor of the Department of Botany,
Termez State University, Surkhandarya, Uzbekistan

Abstract. This article discusses the key competencies developed in students during the teaching of biology, ways of improving them, and issues related to mastering the main ideas, theories, laws, and concepts of biological science. It also highlights the formation of students' scientific worldview, the development of a conscious attitude toward nature and society, and the role of the teacher in increasing the effectiveness of the educational process.

Keywords. well-rounded personality, scientific worldview, thinking, ecological culture, aesthetic education, economic education, physical education, hygienic education, labor education, competency.

Barkamol shaxsni tarbiyalash va uni jamiyatning faol a'zosi sifatida shakllantirish jarayoni, avvalo, o'quvchilarda ilmiy dunyoqarashni tarkib toptirishni talab etadi. Tabiat haqidagi yetakchi fanlardan biri hisoblangan biologiya fani bu borada muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli biologiya fanining mazmuni o'quvchilarda ilmiy tafakkur, kuzatuvchanlik hamda tabiat hodisalariga ongli munosabatni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarga ega.

Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda biologiya fanining o'rni beqiyosdir. O'quvchilar biologik obyektlarning tuzilishi, rivojlanishi va hayot faoliyati qonuniyatlarini o'rganish orqali tabiatdagi jarayonlarning o'zaro bog'liqligini anglaydilar. Natijada ularda ilmiy bilimlar asosida e'tiqod va qarashlar tizimi shakllanadi. Biologik qonuniyatlarni tushunish "tabiat – inson – jamiyat" tizimining uzviy bog'liqligini anglashga xizmat qiladi.

Biologiya fanining botanika bo'limida o'simliklarning yaxlit organizm sifatidagi xususiyatlarini o'rganish jarayonida o'quvchilar tabiatni asrash, yashil boyliklarni ko'paytirish va ulardan oqilona foydalanish zarurligini tushunib yetadilar. Mazkur bilimlar o'quvchilarning atrof-muhitga bo'lgan munosabati va

kundalik xatti-harakatlariga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois o'qituvchi mavzularni yoritishda tabiiy resurslarning inson hayotidagi o'rni va ularni asrash zaruriyatiga alohida e'tibor qaratishi lozim.

O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish biologiya ta'limining muhim vazifalaridan biridir. Bunda tabiatning yaxlit tizim ekanligi, inson va tabiat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik haqidagi bilimlarni o'zlashtirish katta ahamiyatga ega. Shuningdek, o'quvchilar tiklanadigan va tiklanmaydigan tabiiy boyliklar farqini bilishi, ulardan tejamkorlik bilan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. Atrof-muhitni muhofaza qilish, ko'kalamzorlashtirish va ekologik tadbirlarda faol ishtirok etish orqali ularda ekologik mas'uliyat hissi rivojlanadi.

Estetik tarbiya ham biologiya fanini o'qitish jarayonining ajralmas qismidir. O'simliklar, gullar, mevalar va tabiat manzaralarining go'zalligini kuzatish o'quvchilarda nafis did va go'zallikni his etish qobiliyatini shakllantiradi. O'quvchilar tabiatdagi uyg'unlik va mukammallikni anglash orqali estetik dunyoqarashga ega bo'ladilar. Biologiya xonalari, tajriba maydonlari va tirik tabiat burchaklarining ozoda hamda tartibli bo'lishi ham bu jarayonda muhim rol o'ynaydi.

Iqtisodiy tarbiya berishda ham biologiya fanining imkoniyatlari katta. O'quvchilar o'simlik va hayvonot dunyosining mahsuldorligini oshirish, tuproq unumdorligini saqlash, hosildorlikni ko'paytirish kabi masalalar bilan tanishadilar. Bu esa ularda iqtisodiy tafakkur, mehnatga mas'uliyat va resurslardan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Jismoniy va gigiyenik tarbiya biologiya ta'limi bilan uzviy bog'liqdir. Inson organizmining tuzilishi, salomatlikni saqlash, sog'lom turmush tarzi, gigiyena qoidalariga rioya qilish kabi mavzular o'quvchilarda sog'lom hayot kechirish madaniyatini rivojlantiradi. Natijada ular o'z salomatligini asrash va mustahkamlash zarurligini chuqur anglaydilar.

Mehnat tarbiyasi barkamol shaxsni shakllantirishning muhim omillaridan biri sanaladi. Laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilar

mikroskop bilan ishlash, preparatlar tayyorlash, tajribalar o'tkazish, mustaqil izlanish olib borish kabi ko'nikmalarni egallaydilar. Ushbu amaliy malakalar kelajakda ularning kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, biologiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash, ekologik madaniyat, estetik did, iqtisodiy tafakkur, mehnatsevarlik hamda sog'lom turmush ko'nikmalari shakllanadi. Shu sababli biologiya fanini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida o'qitish ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qurbonalijon G'aybullo o'g, Z. (2021). Malakaviy pedagogik amaliyotni tashkil etish va o'tkazish. Scienceweb academic papers collection.

2. Amonova G. R., Rashidov N. E. Useful Properties of Medicinal Chamomile (*Matricaria Recutita*) //European journal of innovation in nonformal education. – 2024. – T. 4. – №. 4. – С. 130-132.

3. Qurbonalijon G'aybullo o'g, Z. (2021). Malakaviy pedagogik amaliyotni tashkil etish va o'tkazish. Scienceweb academic papers collection.

4. Суллиева, С. Х., & Замонова, З. Ў. (2020). Методология планирования классической работы. Экономика и социум, (1 (68)), 774-776.

5. Sullieva, S. X., & G'Zokirov, Q. The Structure of the Yield of Winter Wheat When Using Herbicides Against Weeds. *International Journal on Integrated Education*, 3(11), 37-40